

Isdraken

Foto: Lena Lahti

Att skiljas från sina föräldrar är en traumatisk händelse för ett barn. Om man sedan, likt filmens Mik, bollas runt av socialtjänsten gäller det att utveckla överlevnadsstrategier. Med mycket fantasi, riktiga vänner och några vuxna som står på ens sida finns det trots allt en framtid. "Isdraken" är en familjefilm som inte ryggar för att förena tung tematik med en tilltalande form för en ung publik. Storslagen svensk natur, undervattensvärldar och gangstamusik inramar filmen som bygger på Mikael Engströms Augustnominerade ungdomsroman från 2007. Prisbelönad på BUFF i Malmö 2012.

Rekommenderad från åk 4

EN FILMHANDLEDNING AV
LOUISE LAGERSTRÖM

Handling

Elvaåriga Mik bor i Solna utanför Stockholm tillsammans med sin alkoholiserade pappa och äldre småkriminelle bror Tony. Mik får sköta både hemmet, sig själv och pappan, som när han inte drömmer om sina glansdagar som trummis i hårdrockbandet The Motherfuckers, oftast domnar av stupfull på golvet.

Situationen blir så småningom ohållbar och när pappan tas in på behandlingshem tar de två socialassistenterna Kent och Linda över, och Mik skickas upp till sin faster Lena någonstans i den natursköna norrländska landsbygden.

Han börjar i den lilla byskolan där han snabbt får tre vänner. Filip och Oskar, som beskriver sig själva som 'gangstas', och kampsportsprinsessan Pi. En cool tjej som planerar att gå på ninjaskola i Bangkok eller söka till 'Hogworths'. Mik upptas i gänget och invigs i deras hemliga verksamhet; kattnapning. En lukrativ form av business som genererar pengar som de snabbt bränner på godis, läsk och snacks. En del bunkras i deras gömställe i en övergiven industrilokal där de också förvarar katterna innan dessa återlämnas till sina ägare. Där pågår också bygget av en 'Isdrake', en sällsam farkost med drag av vikingaskepp, dragracingbil, släde och kinesisk drake.

Mik finner sig väl till rätta hos fastern, som visserligen betraktas som en skum hippie på byn, men som också är en som vårdar och bakar bullar till traktens äldre. Bland annat åt bröderna Bengt och Bertil, som inte har talat med varandra på trettio år. De är två av de original Mik kommer att bli bekant med. Av Bengt lär han sig allt om hur man blir en riktig karl och vittjar en rev.

Men lyckan blir kort och Tony kommer hastigt på besök för att berätta att han bara har permission från fängelset

där han hamnat efter att ha rånat en bensinmack. Socialnämnden har också bestämt att Mik ska placeras i en fosterfamilj, fastern var tydligen bara en tillfällig lösning, och han förs till en 'väl fungerande familj' som driver en kennel.

Detta är rena mardrömmen för den hundrädde Mik som tvingas göra rent hos juckarna och ge dem mat. Familjemedlemmarna visar sig vara rena skräckkabinettet och Mik rymmer därifrån sedan han både utnyttjats och kränkts.

Tillbaka i byn återförenas han med sina vänner. De har under tiden färdigställt Isdraken som nu försetts med motor som gör att den kan köras över den isbelagda älven. När Mik efterlyses i nyheterna bestämmer han sig tillsammans med kompisarna för att fly. De packar Isdraken, övernattar i det fria och trots att de knappt har mat bestämmer de sig för att hålla sig gömda. De till och med slänger sina mobiltelefoner för att inte kunna spåras.

Nästa dag fortsätter färden, men en fors sätter stopp och de tvingas hoppa av den framrusande farkosten innan den dras ner i den strömma vattnet och krossas.

Socialassisterna ger sig inte utan kommer till skolan för att hämta Mik. Klasskamraterna barrikaderar sig och Mik flyr ut genom klassrummets fönster och vidare ner till sjön där han hotar med att hoppa i en vak om de tvingar honom att följa med. Halva byn ansluter sig till dramat, och till sist lovar Kent och Linda att Mik får stanna hos sin faster i byn.

Då brister plötsligt isen och Mik faller igenom och hamnar under vatten. De rådigga Bengt och Bertil sågar upp ett hål längre ner längs älven och får upp pojken som vaknar till liv och undrar var han är.

- Du är hemma, svarar Bengt.

Att leva med missbruk

Mik lever med sin äldre bror och ensamstående pappa som har svåra alkoholproblem. Vi hinner inte se så mycket av deras liv tillsammans men det vi ser talar sitt tydliga språk. Mik får vara mycket för sig själv och ta ansvar, både för att maten kommer på bordet och att pappan får en kudde under huvudet och en filt över sig när han berusad somnar på golvet. Precis som många barn med missbrukande föräldrar letar Mik efter pappans gömda spritflaskor och gör sig av med dem om han kan.

Mik har trots allt ett kärleksfullt förhållande till pappan och de delar många intressen. Särskilt för hårdrock. Och Mik är mäktigt stolt över att pappan är trummis i The Motherfuckers med vilka han brukar hänga med på turné.

Han är också väldigt mån om att pappan ska ha det bra och oroas över att han inte ska klara sig själv när Mik befinner sig långt hemifrån.

Som barn till en missbrukare slits Mik mellan motsägelsefulla känslor inför sin pappa. Han förnekar till exempel att han känner honom när pappan berusad försöker tränga sig på bussen. "Jag känner inte den där djävla alken." säger Mik till sina klasskamrater. Han håller med om att han tycker att fullgubbar är äckliga luffare. Men vi ser också hans andra, ömsinta sida gentemot pappan. Hans storebror Tony är dock inte lika förlåtande utan tycker pappan betar sig som ett uselt fyllesvin.

- På vilket sätt slits Mik mellan sin lojalitet med och sitt förakt för sin pappa? På vilket sätt märks att Mik tar ett ökat ansvar för familjen? Vilken samhörighet finns mellan pappan och Mik?

- Pappan försöker hålla upp bilden av en lyckad musiker inför Mik. Det pratar mycket om musik och han lovar att de ska ner till musikaffären för att kolla in det senaste trumsetet. Mik lever på hoppet om att det verkligen ska bli så. På vilket sätt inger pappan hopp hos Mik? Är det medvetna lögnar eller egna förhoppningar om att kunna leva upp till det han lovar?

- Faster Lena berättar hur det där med alkoholen har varit en del av deras familjs historia sedan länge. Lenas och Miks pappas pappa drack också och förstörde många julor, en gång till och med hotade han dem med vapen. Barnen levde i ständig skräck för att han skulle skada deras mamma. När Mik undrar hur den som upplevt något så hemskt som föräldrar som missbrukar, sedan gör precis samma sak, svarar hon att det är upprepningens förbannelse. Vad menar hon med det?

- "Isdraken" beskriver en situation som tyvärr är verklighet för många. I Sverige lever 400 000, vart femte barn, i en familj där det finns någon form av missbruk. Mik liknar förmodligen många barn som tvingas växa upp snabbt och skaffa sig överlevnadsstrategier. Hur flyr Mik den jobbiga situationen och hur försöker han dölja sanningen om pappan inför andra och sig själv?

En väl fungerande familj

Miks familj är väl vad man med ett finare ord skulle kalla dysfunktionell. Åtminstone efter samhällets normer och definition. Där finns inte de ansvarstagande föräldrar som grundlägger en trygg uppväxt för sina barn utan en lätt kaotisk vardag där pappan inte ens håller reda på vilken veckodag det är och att Mik borde gå till skolan.

Placeringen av Mik hos faster Lena är en temporär lösning då hon är den enda släktingen som kan ställa upp. Hon är själv barn av en missbrukarfamilj med tidigare egna missbruksproblem bakom sig. Men har nu funnit en plats i tillvaron långt från staden och ett destruktivt liv. Mik kommer att finna en trygghet i hennes bohemiska tillvaro och den lilla familj de utgör tillsammans. Likaså de aparta bröderna Bengt och Bertil som blir några slags faders-, eller snarare farfarsgestalter med sina grundmurade värderingar och handfasta sätt att leva i harmoni med natur och djur.

Denna rätt fria sammansättning av vuxna stämmer inte med socialnämndens idé om vad en väl fungerande familj är. De skickar istället Mik till en perfekt sådan med pappa, mamma och två barn i ett stort hus med många husdjur. Denna kärnfamilj, som lyssnar på klassisk musik vid det väldukade bordet, visar sig givetvis vara minst sagt disharmonisk under den präktiga ytan. En iskyla präglar måltiderna och barnen verkar genuint elaka. Det framgår att familjen tar sig an fosterbarn för att det ger en smickrande bild av dem som socialt ansvarsfulla, när de egentligen vill ha en liten husslav som kan utföra hemmets tråkigaste arbetsuppgifter.

- "Isdraken" väcker frågan om vad en familj egentligen är. Vilka familjekonstellationer möter vi? Kan Mik och hans faster kallas en familj? Vad är enligt er en familj? I vår del av världen drar vi ofta gränsen för familj vid en mamma, pappa och några barn. Vilka olika typer av familjer känner ni till? Hur såg en svensk familj ut på 1700-talet? Varför förändrades den? Vilka fördelar skulle kunna finnas för barn om man kan ha en familj som också inbegriper släkt eller till och med andra vuxna i närheten?

- Mik har en varm relation till sin bror Tony som han delar passionen för usla skräckfilmer med. Tyvärr lyckas storebror inte alltid leva upp till lillebrors idealiska bild av honom, eller vara den förebild som Mik önskar. Hur ser deras relation ut? Vad betyder Tony för Mik?

- Mik är inte van att bli omhändertagen så som hans faster tar hand om honom. Hemma hos henne ligger en doft av hembakade bullar och hon ser till att han får mat, blir badad och får varma kläder. Hon ger honom också mer ömhet än han är van vid. Kramar honom och visar att hon verkligen vill ha honom hos sig. På vilket sätt beskrivs hennes omvårdnad i filmen?

- Miks familj har skapat ett hem utifrån sina förutsättningar, sin hårdrocksinspirerade smak som inger dem en slags trygghet. Fasterns hem är visserligen bohemiskt och lite stökigt. Men samtidigt ombonat, varmt och personligt. Han får ett eget rum med rena lakan, ett skrivbord och ritsaker. Fundera över hur deras respektive hem ser ut och vad de inger för känsla. Hur ser fosterfamiljens hem ut och hur får Mik bo där?

- Ett hem och en familj hör ihop och bygger det som utgör vår trygghet och utgångspunkt. Fundera över vad som skapar ett tryggt hem. Vad gör ett hem otrivsamt eller skrämmande?

För barnets bästa

Det finns många vuxna i "Isdraken" som tycker sig vilja det bästa för Mik. Skolpsykologen oroas över Miks våld-

samma teckningar som hon menar måste ha djupare symboliska betydelser. Mik förklarar att det inte är något konstigare än en zoombiedödarmaskin. Miks pappas ointresse för skolan ser hon givetvis också som en varningssignal om att allt inte står bra till i familjen.

Snart griper de två socialassistenterna in i Miks liv, övertygade om att de också vill hans bästa när de placerar honom först hos fastern och sedan hos den till synes trevliga fosterfamiljen, med massor av djur och frisk luft. De gör till slut ett sista välmående försök att återföra Mik när han rymt tillbaka till Norrland.

- "Vi försöker alltid titta till barnens behov", säger socialassistenterna. Alla verkar vilja Miks bästa, men hur ser det ut egentligen? Vad är ett barns bästa? Tar de hänsyn till Miks önsknings? Vad händer med hans förtroende för vuxenvärlden? Vilka litar han på? Vilka vuxna ställer upp vid hans sida?

Ibland kanske föräldrar inte förmår att ta hand om sina barn på bästa sätt. Frivilligt och i överenskommelse med socialtjänsten kan då barn placeras i fosterfamilj eller på ungdomshem. Mik omhändertas dock av socialen enligt "lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga" kallad LVU. Vilket betyder att det anses att Mik har så dåliga hemförhållanden att han omhändertas utan faderns samtycke. Han är inte kapabel att skapa en trygg miljö för honom.

Att skiljas från sina föräldrar innebär för alla barn något känslolöst och dramatiskt. Det som händer i filmen kan te sig drastiskt och i verkligheten kan det förmodligen gå skonsammare till, men säkert också värre. Det är en balansgång mellan samhällets ansvar för alla unga och barns rättigheter. Det har ju också förekommit uppmärksammade fall i media där barn har tagits från sina föräldrar vid blotta misstanken om att de på något sätt far illa. Omgivningen har i bästa välmening anmält föräldrar till socialtjänsten för att de misstänker att barn far illa. Men det visar sig vara en obefogad oro.

• Hur tänker ni kring dessa frågor? Förstår man balansen mellan barnets rättigheter och deras bästa? Diskutera vad ni själva har hört eller läst och som ni funderat över. Ta gärna reda på lite mer om LVU.

<http://www.socialstyrelsen.se/sosfs/1997-15>

<http://socfamratt.se/varnad/lvu>

Vänskap och kärlek

Mitt i den sorgliga berättelsen om en splittrad familj finns också ljuspunkter. En av dessa står Miks nya vänner i Norrland för. Första gången han ser dem, Filip, Oskar och Pi, glider de förbi på varsin spark när han just har kommit till byn. De stirrar på honom som om han var från en annan planet och när han kommer till klassen påpekar de för säkerhets skull att han är ett problembarn från Stockholm.

Visserligen sparar de ihop till en bussbiljett för att han ska åka hem till huvudstaden. Men snart vinner han deras förtroende och vänskap. Och särskilt Pi har ett gott öga till den fantasifulla, roliga och modiga Mik.

• När Mik är hos fosterfamiljen tröstar han sig med halsduken som Pi stickat åt honom och när han rymmer därifrån tillbaks till Norrland är Pi den han söker upp först. Bara för att ge henne en kram. Fundera över vad Pi och Mik finner hos varandra som de tycker om? Vad betyder hon för Mik när han har det svårt?

• De fyra vännerna gör mycket kul och en hel del bus tillsammans. Inte minst den organiserade kattnapningen, Isdraken och deras hemliga gömställe, för dem samman. När deras verksamhet avslöjas skyller i och för sig Filip på Mik eftersom han är en 'jävla alkounge'. Men när Mik sedan jagas av socialassistenterna ställer kompisarna upp

och rymmer med honom. De kommer då också att ställas inför beslut under vägen som prövar deras vänskap. Hur ser den ut mellan de fyra barnen? Vilka provningar utsetts de för? Hur tycker ni att en bra vän ska vara?

Formspråk och valsymbolik

"Isdraken" är en familjefilm med ett tydligt barnperspektiv. Om den anslagna tonen är realistisk tematiskt så finns samtidigt en formmässig twist både i miljöer och bildberättande. Med klipp som upphäver det realistiska och förvränger och förvrider.

Det slitna förortsområdet där Mik bor är knappast magiskt men deras lägenhet är inredd i hårdrocksstil som betonar att här bor killar med förkärlek för flammor, dödsfall och metall. När Mik svänger ihop middagen gör han det som om han genomförde ett trumsolo och det hör till vanligheterna att bröderna har boxningsmatch i köket.

Än mer skruvad ter sig händelserna och karaktärerna i den norrländska byn. Kvinnan i Konsumbutiken är den första av alla färgstarka original som Mik kommer att möta. Bröderna Bengt och Bertil som betar sig som två seriefigurer, tömmer pottan på varandras farstukvistar och bankar i varandras väggar när de surnar till, är två andra. Men mest karikerade är onekligen de två socialassistenterna och den präktiga fosterfamiljen. Samtliga är nidbilder eller perfekta vuxna i en skrattpedel.

• Mot det tunga realistiska dramat ställer filmen en lättare och fluffigare form med drastisk humor, färgstarka bilder och musikaliska återkommande teman. När Pi och killarna presenteras är det till hiphopmusik som sedan återkommer under de flesta av deras scener. Slow motion används också flitigt för att ge en lite coolare inramning till de små kattjuvarna. Fundera över hur filmen leker med formen

och gör den visuellt tilltalande, rolig och lättsam, trots ett tungt ämne. Vilken musik ackompanjerar Mik när han ensam sitter på bussen , i bilen eller på tåget?

- Hur skulle ni beskriva filmen för en kompis? Dess handling, hur den berättas, och vad den vill berätta? Om ni kan känna igen drag från andra filmgenrer, vilka är dessa?

"Isdraken" är också fylld av en magisk realism som dels finns i de norrländska omgivningarna med sitt snölandskap och skimrande norrsken. En annan magisk dimension ger berättelsen om valarna. Mik som älskar att besöka Naturhistoriska Riksmuseet fascinerar särskilt av världens största däggdjur. Han bär med sig museivaktmästarens ord om valens behov av att tillhöra en flock. Hur de ibland simmar vilse upp på land och då ibland följs av resten av gruppen. Han tycker sig höra deras lockrop, kanske ett rop på hjälp från älven och dras som en magnet till det svarta vattenhållet som huggits upp i isen. När han i slutet går genom isen är det också en val som blir hans räddning och som puffar upp honom.

- Det finns många undervattensbilder i "Isdraken" med suggestiva bilder av en enorm val. Ibland hör vi bara ljudet av den. På vilket sätt kan Mik få tröst av berättelsen om valen och dess vilshenhet? Vad tänker ni att den kan symbolisera? Pappan som likt en val strandat och inte kan ta sig tillbaka till livet? Som en bild av frihet, familjegemenskap eller annan samhörighet? Diskutera och hitta en egen symbolik oberoende av filmen. Vilka känslor inger undervattensbilderna? Positiva, betryggande frihetskänslor? Obehagliga känslor av instängdhet och mörker, eller kanske något helt annat?

Produktionsuppgifter

Sverige 2012

Producent: Peter Hiltunen

Manus: Petra Revenue efter Mikael Engströms bok

Regi: Martin Högdahl

Foto: Trond Høines

Klippning: Fredrik Morheden

Produktionsdesign: Emma Skoog

Originalmusik: Jesper Stromblad & Daniel Flores

Kostym: Viktoria Mattila

Roller

Mik - Philip Olsson

Tony - Vincent Grahl

Lena - Malin Morgan

Pi -Feline Andersson

Oskar - Hampus Andersson-Grill

Filip - William Nordberg

Bertil - Dick Idman

Bengt - Jarl Lindblad

Socialassistent Linda - Lisbeth Johansson

Socialassistent Kent - Anders Eriksson

Museivaktmästare - Hans Alfredson

Tekniska uppgifter

Speltid: 77 min

Format: Vidfilm

Ljud: Dolby

Censur: från 11 år

Svensk premiär: 24 februari 2012

Distribution

Nordisk Film, Tegeluddsvägen 80, 115 28 Stockholm tel 08-587 822

00, fax 08-587 822 53 www.nordiskfilm.com

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution efter den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. [Via länken](#)

www.sfi.se/filmdistribution kan ni lära mer om hur ni hittar och bokar film.

Redaktion: Andreas Hoffsten, Film och samhälle, Svenska Filminstitutet, mars 2012